

הנדון:

ממכונות-השרד ועד הפקילגש הרשמית: היסטוריה קצרה של סמלי המעמד בישראל

ראשית הלישונה

המיניסטר של ראשית שנות-ה-50 חזר בסופו של דבר, במכונות-השרד ההדורה, אל דירתו הפרטית. בן-גוריון גר בבית קטן בשדרות הקרן הקיימת, משה שרת ולוי אשכול גרו בדירותיהם, וכך עשו כל השרים.

כאשר באו שרים זרים לבתיהם של עמיר תיהם הישראליים, התרשמו לטובה מצניי עות מגוריהם. השר אומנם לא נסע מעולם באוטובוס (ואילו עשה כן, בוודאי היתה כיום לכל התחבורה הציבורית צורה אחרת). אבל הוא גר ככל האדם, בבית משור תף או בדירה שכורה.

ואז גילד את דירת-השרד. לפתע מלאה הארץ סיפורים של אלף-לילה-לילילה על דירות השרים, המכ"לים, הרבנים, המנהלים למיניהם. השרים נכנסו לדירות-השרד, והשכירו את דירותיהם הי פרטיות בכסף רב. עם סיום כהונתם כי "שליחי הציבור", נשארו בדירות-השרד, ש"נמכרו" להם במחירים אפסיים. את דיר רותיהם הקודמות מכרו מזמן, בהון-עתק. כמה מן הדירות האלה הפכו אגדות בפי העם.

אבל דירת-השרד אינה עסק בינדר. היא קודם-כל סמל. גם היא באה להכריז, כמו המכונות והנהג: "אני בחירה-העם! עמישי ראד מעניק לי דירה, מפני שאני חשוב! אני חשוב יותר מפרדוני, שיש לו אומנם מכונת-ענק ונהג, אבל בדירת-שרד לא זכה!"

על דירת-השרד אין מתנופף דגל של ממש, כפי שהיה צריך להיות. ואולי עוד נגיע לשך, שלכל שר יהיה דגל משלו, כמו לשר לנשיא-המדינה ולשגרירים הי זרים, והדגל יונף בכל בוקר בטכס חגיגי גי, ויורד בלילה, ויומך למחצית-התורן כאשר מיפגתו של השר מפסידה בבחיר רות.

אך גם כיום מתנופף מעד דירותי השרד דגל בלתי-נראה, דגל הזהב של החשיבות העייר-בורגנית.

ינתיים היתה גם אינפלציה בדיי רות-שרד, ושוב אין בה כדי להעניק לבעלי תחושה של סיפוק עמוק. היה דרוש משהו חדש, משהו מיוחד, כך נולד הגורילה.

לכאורה בא שומר-הראש לשמור על הי ראש של מישו. לשומר-הראש היה תפי קיד של ממש, כמו לשאר האנשים שעסקו בראש: הספר, הפסיכיאטר ומי עוד, אבל אין זה עוד התפקיד האמרי תי שז שומר-הראש. תפקידו העיר קרי הוא להכריז, כעצם נוכחותו: "הנה ראש חשוב! ראוינא את הי ראש המזהיר, הגאוני, האחראי, שעמישישראל רוצה ביקרו!"

פעם שמרו רק על ראשיהם של ראשי הממשלה ושר-הביטחון, שני ראשים שהיו אחד. ההנחה היתה, מן הסתם, שראשי הממשלה חשף להתקפותיהם של מטורפים למיניהם, וכי אויבים שונים עלולים להיות מעוניינים בחטיפת שר-הביטחון, הנושא בראש את סודות המדינה.

אבל בינתיים נותק הקשר בין הצורך ובין הזכות, והיא הפכה סמל-מעמד מובד הק. גם כשהיה משה דיין אורח פרטי מאונס, שהרויח לא לחמון ברחבי העולם בעזרת ידידים אמריקאיים, שסידרו לו הרצאות תמורת 5000 דולר בבוקר ו-10 אלפים דולר בערב, סיפק לו עמישישראל להק של גורילות על-חשבון המדינה. הסוד היחיד שהיה כמס או בליבו של דיין (המשך בעמוד 62)

קים — ועוד איך היו זקוקים — לסמלי המעמד המתגלגל. למענו היו מוכנים לשי פוך איש את דם רעהו (ואכן, "לשפוך א תדמו" היה אז מושג מקביל להדחה מתפי קיד). לא היה מעשה-ינכה שהעסקן המצוי דאז לא היה מוכן לבצעו כדי לזכות במישרה הצמודה למכונית הצמודה ולנהג הצמוד. ומי

סאכסית בת ארבע אותיות, וכל אחד מר הנוכחים יידע: זהו האיש הקובע את גורל האימפריה (או מה שנשאר ממנה). בקופנהאגן רכב המלך על אופניים, והיה ברור לכל ששום דבר אינו רקוב בממי לכת דנמארק. המיניסטרים, הגנרלים והכויי רוקרטים הבכורים של המדינה החדשה היו זקוקים לסמלי-מעמד.

מיפלצת הכביש כסמל-מעמד

שמוכן לבצע מעשה-ינכה, גם נדי רש בדרך כלל לעשות זאת.

עברו השנים. הנהג הצמוד הפך משרת לכל דבר. מכונת-השרד הביי אה את האשה לשוק (או עוד נסעה אשי תו של המיניסטר לשוק, ולא לבוטיק האכסלוסיבי). ראו אותה בכל מקום. הכל התרגלו אליה. שוב לא היה בה כדי לנקר עיניים. המדינה מלאה במתעשרים חדשים, מולטימיליונרים של מפא"י, אילי העלמת-המס, פרוסקציונרים מכל הסוגים. כל אלה קנו מיפלצות מדטריוט, ולבים מהם שכרו נהגים על חשבון הבארון. לסמל-המעמד המתגלגל קרה מה שקורה לכל סמל-מעמד: הוא עבר תהליך של שחיקה, של פיתות. היה דרוש משהו חדש. סמל-המעמד החדש היה דירת-השרד.

הם לא ידעו לדבר, להתלבש, לאכול. הם הישו את עצמם, בסתר ליבם, לקודי מיהם, הוא מעלתו הנציב העליון ועוזריו, ונחרדו. הם עמדו מול אורחים זרים, ורעדו מפחד. הם חששו שמא יידעו הכל שהם בורגנים זעירים, בניהם של בורגנים זעירי רים.

מכאן הצורך החיוני בסמל-המעמד. מד המעמד, שרא ינק מכוח פניי מן, היה זקוק לביצורים היצוניים. היו, כמובן, יוצאי-דופן. דויד בן-גוריון לא היה זקוק לשום סמל היצוני. הוא עצי מו הפך סמל — רעמתו הלבנה, מיבטאו החתוך, שיגיונותיו הפסבדו-אינטלקטורי אליים. הוא בטח בעצמו. כשהוא נסע בי מכונת-השרד שלו, היה נדמה שאינו מבחין בה ובנהגו. הם לא היו אלא אמר עצי כדי לנוע מנקודה א' לנקודה ב'. אבל דרדקיה-השילטון הקטנים היו זקרי

ראשית היתה מכונת-השרד. היא היתה סמל-המעמד המקורי. בימים ההם, לא רבו המכונות בכבישי ארצנו ובחוצותיה. אותן שהיו, קטנות וצנוי עות היו, מקובל היה לחשוב שהמכונות היא כלי-תובלה, ותו לו. כדי להגיע מן הקריה (או עדיין שרונה) לרחוב הירקון, די היה בפיאט 500. אז הופיעה מכונת-השרד בכדי הדרה. היא היתה גדולה ושמנה, מיפלצת אמריקאית מכהיקה, ישר מן הג'ונגל של דטררויט.

ליד ההגה ישב נהג שכיר. עד אז היה מקובל לחשוב שגם אדם-חשוב-מאד, כמו סגן-הגיזבר של מפא"י, מסוגל לנהוג בעצי מו במכונת. היו לו ידיים. הוא לא היה הדביל. את שיחותיו החשובות, על ההלוואה החדשה של גיבעת-חיים, מסוגל היה לנהל תוך כדי נהיגה.

אבל מכונת-השרד לא היתה כרייתומה, והנהג השכיר לא היה דרוש כדי לחובבי עסקי-ינכה.

מכונת-השרד היתה סמל. היא שימשה ככרוה על גלגלים. היא צעקה: "הגעתי! אני שלוימה יענקלביץ, נכד של בעל-עגור לה מפנינסק, בן של מוכרי-ירקות ממינסק, לשעבר חבר קבוצת דגניה א, הפכתי מיי ניסטר במדינת-היהודים!"

הנהג הצמוד היה כרוז חי. באמצעותו צעק המיניסטר: "הנה, יש לי משרת! הוא נוסע איתי לכל מקום! הוא פותח לי את הדלת! תראו לאן הגעתי! סבא שלי היה חייט בצענה! אבא שלי היה פועל-בניין בשעריים! אני, רחמים שרעבי, הייתי נערי-רחוב בשכונה! עכשיו אני שר-הדור אר! תנו כבוד!"

יישוב הקטן של או, למחרת קום המדינה, היה משהו פרובוקטיבי בעצם הופעתה של המיפלצת הנהוגה. המיניסטר ידע זאת. הוא רצה בפרובוקציה זו. הוא רצה לנקר עיניים.

היישוב היה שיויוני. הרעיון של משרת אישי פגע ברגשות רבים. רבים עדיין סברו כי חבר-הממשלה אינו אלא שליח-ציבור, נבחר-המיפלגה, הממלא זמנית תפי קיד למען שולחיו. המיניסטרים החדשים מרדו כי תפיסה זו. הם רצו דרום אותה, והם עשו זאת בגלגלי הדינוזאור מדטררויט.

משה שרת הובא עליידי הנהג, במכוני נית-השרד השחורה והמבויקת, למספרה ברחוב דינגוף, לייד הכיכר (עליה-השלום). מיניסטרי-החוף היה יושב בחלון-הראווה וזוכה בתיטרות מדוקדקת (דיקדוק שעי רותיו לא נפל מדוקדקת לשונו. כל נקור דה, כל פסיק היו במקומם. מסרק קטן, בכיס מיקטורנו המגוחך, דאג לכך בכל שעות היום). הנהג במכונת-השרד היה ממתין בכביש, שעדיין לא היה אז דחוס. המחזה כולו בא להכריז: אני נמנה עם יחידיה-הסגולה, עם בחיי רייהעם. תנו כבוד למעמד!"

מה טיבו של סמל-מעמד? לשם מה הוא דרוש? איש הזקוק לסמל-מעמד, משמע שהמעמד זקוק לאיש.

מי שבטוח במעמדו אינו זקוק לאישור היצוני, לורד טיילר, בנו של מיניסטר, ככוד של גנרל, נינו של בישוף, אינו זקוק לסמל-מעמד. הוא יכול להיכנס לחדר-העישון של הקלאב, כשהוא לבוש בבגדים מרושלים, ולהפליט מילה אנגלוי